

Все це забезпечує розвиток чутливості, здатності висловлювати своє ставлення до твору, його емоційне, художнє, творче сприймання. Найбільш зрозуміле і близьке сприйманню дитини декоративно-ужиткове мистецтво, яке наближене за своєю природою до творчості дитини (простота, завершеність форми, узагальненість образу, умовність, уникнення деталізації, цілісність, закінченість образу).

У цілому до творів декоративно-ужиткового мистецтва, що пропонується для сприймання дітям висувається ряд вимог:

1)твори мистецтва мають бути високої художньої якості та мати ідейно-виховну цінність;
2)мистецтво для дітей має бути доступне їх сприйманню. Занадто складні твори мистецтва викликають напруження дитячої свідомості, призводить до неправильного розуміння образу й стомлення;

3)тільки реалістичне мистецтво з його ідейним, правдивим зображенням життя корисне дітям;
4)твори народного мистецтва для дітей мають бути багатими і різноманітними за емоційним, смисловим змістом, а також за своїми виразними прийомами;

5)твори народного мистецтва, демонстровані дітям, повинні бути позитивними, життєрадісними. У них не повинно бути місця песимізму, містиці, сентиментальності, а також грубості та жорстокості;

6)мистецтво для дітей має вирізнятися простотою, ясністю, яскравістю образотворчих засобів. Воно має бути правдивим, позбавленим фальші, яка псує смак і характер дитини.

7)твори народного мистецтва для дітей мають бути носієм високих моральних якостей, але цей моральний зміст не повинен перетворюватися на моралізування, яке руйнує образ у дитячому сприйманні, знижує його моральний вплив на дитину.

8)підбираючи художній матеріал, дорослому слід розраховувати, який інтерес він може викликати у дитини. Інтересом в основному визначається і емоційне ставлення дитини, її пізнавальна цінність пропонованого їй художнього твору [8].

При знайомстві з творами декоративно-ужиткового мистецтва варто враховувати вікові особливості сприймання, те, що приваблює дитину в цьому віці, а саме:

- теплі, яскраві кольори;
- різноманітні форми і кольори;
- химерна тривимірність зображення;
- точне відтворення матеріалу (тканини, хутра, паперу), коли хочеться не тільки побачити, а й помацати;
- твори, які передають зображення люди, тварини, або легко впізнаванні предмети пейзажу – (будинки, дерево, поле, сад тощо);
- відкрита передача емоцій у художніх творах будь-яких епох (сміх, плач, гнів, подив);
- прості композиції: одна центральна фігура і мінімум другорядних елементів);
- дрібні деталі (малюки помічають їх у першу чергу).

Висновки. Отже, сприймання творів декоративно-ужиткового мистецтва має свої особливості, пов'язані з умовним характером мистецтва та установкою на отримання позитивних емоцій від спілкування з твором мистецтва. Воно напряму залежить від культури дитини, її естетичного досвіду, особистісних якостей і установок; умов сприймання і якостей самого художнього твору. Тому постає потреба у вивченні сучасного стану використання декоративно-ужиткового мистецтва в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Література

1. Выготский Л. С. Психология искусства / Л. С. Выготский. – М. : Просвещение, 1987. – 456 с.
2. Павлов И. П. Избранные труды по физиологии высшей нервной деятельности / И. П. Павлов. – М., 1950. – Т. 2. – 1950. – 437 с.
3. Старовойт Л.В. Художньо-естетичне виховання дошкільників засобами ліплення // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія : Зб. наук. праць. – Випуск 43. / Редкол.: В.І. Шахов (голова) та ін.– Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. –С. 131-135
4. Старовойт Л.В. Художньо-творчий розвиток молодших школярів у процесі трудового навчання / Л.В.Старовойт // Scientific Journal «ScienceRise» Pedagogical Education. – Kharkiv, 2016. - №3/5(20). – Р. 58-63
5. Якобсон П. М. Психология художественного восприятия / П. М. Якобсон. – М. : Просвещение, 1964. – 85 с.

РОЛЬ СІМ'Ї В ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

THE ROLE OF THE FAMILY IN THE PROCESS OF VOCAL-AESTHETIC EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN

Анотація. В даній статті висвітлено актуальні проблеми виховання дітей дошкільного віку, а саме організація сімейного вокально-естетичного виховання дошкільників з використанням музично-ігрової діяльності, дитячого музичного фольклору та співпраця дошкільного освітнього закладу і батьків в напрямку розвитку творчої особистості дитини.

Abstract. This article covers the actual problems of upbringing children of preschool age, namely the organization of family vocal-aesthetic upbringing of preschool children using musical-gaming activities, children's musical folklore, and the cooperation of preschool educational institutions and parents in the direction of developing the child's creative personality.

Ключові слова: вокально-естетичне виховання дітей, сімейне виховання, ігрова діяльність, музичний розвиток дитини, старший дошкільний вік.

Key words: vocal-aesthetic education of children, family upbringing, game activity, musical development of a child, senior preschool age.

Постановка проблеми. Визначаючи значення виховання у житті людини, ми повинні добре усвідомлювати, що межі виховної діяльності вже є в умовах душевної і тілесної природи дитини, в умовах світу, серед якого їй судилося жити. Адже виховання, як навмисна виховна система – школа, вихователь і наставники – зовсім не єдині вихователі людини і такими ж сильними, а можливо і значно сильнішими вихователями є вихователі ненавмисні: природа, сім'я, суспільство, народ, його релігія і його мова та історія.

Аналіз останніх наукових публікацій. Аналіз наукових педагогічних праць дозволив констатувати, що проблема естетичного виховання дітей залишалася актуальною протягом останніх десятиліть минулого століття. Представниками педагогічної сфери в галузі вивчення естетичної культури (І.Зязюн, Л.Масол, Н.Миропольська), дослідниками вікової психології та психології мистецтва і творчості (І.Бех, Л.Виготський та ін.), представниками авторських концепцій та програм формування у дітей естетичних ідеалів та ціннісних орієнтацій (О.Рудницька, Г.Тарасенко, Е.Печерська та ін.), теоретиками поліхудожнього виховання (Л.Масол, О.Щолокова та ін.) постійно піднімалися питання формування естетичних смаків, потреб та інтересів дітей в умовах сучасного соціокультурного простору.

Проблеми реформування мистецької освіти та музично-естетичного виховання в Україні; еволюція форм і методів навчання музики знайшли своє відображення в роботах Т. Гризоглазової, В. Дряпки, І. Зязюна, Л. Коваль, Л. Масол, О. Михайличенка, В. Орлова, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, Т. Танько, Л. Хлебнікової, В. Черкасова, Г. Шевченко, О. Щолокової. Ними були розроблені численні практичні рекомендації щодо здійснення цього процесу в різних умовах функціонування системи освіти. Ці роботи містять багатий фактичний матеріал, дають певні уявлення про тенденції та особливості музично-естетичного виховання в різних регіонах на окремих історичних етапах

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи основні фактори, що тією чи іншою мірою впливають на формування особистості дитини, психологи і педагоги виділили чотири вкладені одна в одну системи: мікросистему, мезосистему, екзосистему і макросистему, що мають значний вплив на процес виховання та формування ціннісних орієнтацій дитини [6, 34]. Соціологічні дослідження показують, що у відсотковому відношенні на виховання дитини впливають: сім'я – 50%, засоби масової інформації – 30%, дошкільний освітній заклад та школа – 10% і вулиця – 10%.

Естетичне виховання дитини повинно починатися з першого дня її життя, адже в оточенні людини немає нічого, у чому естетичний початок не давав би про себе знати, починаючи з першої іграшки, першої колискової, що її співає мати, з першої книжки. Все, що оточує дитину з перших днів її життя несе в собі інформацію про естетичні ідеали нашого часу та естетичні цінності сім'ї.

І, нарівні з іншими сферами життя сім'ї, не менш вагому роль у формуванні естетичних потреб, смаків, інтересів та ідеалів дитини відіграє музика, що супроводжує її ще задовго до моменту народження. Під час перебування у материнському лоні дитину постійно супроводжують музичні ритми

й інтонації. Сприймаючи вібрації материнського організму, ми від зачаття ніби живемо в пісні, є співзвучні із нею, стаємо її частиною, зазначає А. Зіміна [6, 4].

Характер та зміст вокально-естетичного виховання в українській родині сьогодні обумовлений тими змінами, що мають місце у сучасному культурно-інформаційному просторі держави і визначений специфікою національно-традиційного родинного виховання. На протязі тисячоліть музика була невід'ємною частиною життя кожної української родини. Напевно, немає жодної родини, де б не звучала музика – чи то за допомогою радіо-, аудіо- чи відеотехніки, комп'ютер. Постає інше запитання – якості музики, її естетичної цінності, врешті-решт – впливу на фізичний (а особливо – психічний) стан організму дитини. Що слухають сучасні діти, чим обґрунтований їх вибір та які наслідки бездумного, «фонового сприймання» сучасної поп-музики – ось питання, на які ми намагалися дати відповіді у ході нашого дипломного дослідження.

Співробітництво із родинами вихованців базується на повазі педагогів до культурних традицій кожної родини, залученні дітей як до українського і світового музичного мистецтва загалом, так і до мистецької культури тих національностей, до яких належать вихованці групи. Педагоги мають порадити добір музики для родинного кола і спонукати батьків цікавитися успіхами доньки чи сина в музичній діяльності, звертатися за порадами до педагогів, посилено допомагати і брати участь в освітньому процесі. На сайті закладу дошкільної освіти рекомендується створити сторінку з музичного виховання дітей, матеріал для якої готують і періодично оновлюють педагоги спільно з батьками.

Дотримання сучасних вимог до змісту, форм, методів музичного виховання, збагачення середовища, доцільна організація музично-освітньої роботи, творча діяльність педагогів відповідно до означених функцій, участь батьків у виховному процесі зможуть забезпечити належний музично-естетичний розвиток дитячої особистості, формування домірної віковій музичної компетенції дитини.

З метою визначення місця і ролі музичного мистецтва у житті сучасної української родини нами було проведено експериментальне дослідження в дошкільному освітньому закладі № 50 м.Вінниці, у ході якого ми здійснили опитування батьків та дошкільників. Нас цікавили такі питання:

- чи займаються батьки вокально-естетичним вихованням своєї дитини, розучують пісні, ігри та як саме;
- чи відвідує дитина музичні гуртки, дошкільні мистецькі заклади;
- яку роль у естетичному вихованні батьки відводять музичному мистецтву;
- яка музика зазвичай звучить у сім'ї;
- яку музику любить слухати дитина тощо.

В опитуванні взяли участь 34 родини. Аналіз відповідей на перше запитання дав змогу нам визначити, що естетичним вихованням з усіх опитаних родин загалом займаються 82% батьків (не займаються – 9%, не дали відповідь на це питання також 9%).

Аналізуючи форми та методи вокально-естетичного виховання дітей дошкільного віку за результатами опитування ми змогли виділити п'ять орієнтовних напрямків.

До першого напрямку ми віднесли естетичне виховання за допомогою *евристичних методів*, наприклад – бесіди про мистецтво і музику (життя та творчість видатних митців), обговорення музики та пісень до художніх та дитячих фільмів, мультфільмів, конкурсів тощо. Цей напрямок зазначили у своїх відповідях близько 12% опитаних батьків.

Другим напрямком естетичного виховання дітей у сім'ї є *залучення кращих зразків світового та вітчизняного мистецтва*, наприклад – відвідування драматичних та лялькових театрів (16%), художніх виставок та музеїв (25,5%), концертів (11,6%), домашнє прослуховування творів музичної класики, наприклад – «Пори року» , музика з балетів «Лускунчик» та «Лебедине озеро» П.Чайковського, «Карнавал тварин» К.Сен-Санса, дитячі опери українських композиторів М.Лисенка «Коза-Дерева», К.Стеценка «Лисичка, Котик та Півник» тощо. Загалом вихованням естетичних смаків та інтересів дітей на кращих зразках світового музичного мистецтва опікується 11,6% з опитаних батьків.

До третього напрямку ми віднесли *естетичне виховання дітей під час занять у дошкільних закладах, музичних та художніх школах, школах мистецтв, хореографічних та театральних студіях тощо* (28% з опитаних). У цих родинах займаються співом дві дитини; троє навчаються грі на фортепіано; двоє з дітей займаються образотворчим мистецтвом а також чотири дитини відвідують театральний гурток. Вік початку занять коливається від молодшого до старшого дошкільного віку.

Четвертим напрямком естетичного виховання дітей у сім'ї є *організація художньо-творчої діяльності*, наприклад – малювання, ліплення, аплікація, розпис писанок. Таким напрямком естетичного виховання опікуються 16,5% з опитаних родин.

До п'ятого напрямку ми віднесли *естетичне виховання дошкільників засобами масової інформації* (перегляд телепередач, фільмів, музичних мультфільмів, слухання музики, співи, слухання

цілодобових музичних каналів). Цей напрямок зазначили у своїх відповідях 86% опитаних сімей. Саме цей напрямок зазвичай залишається без контролю з боку батьків – найчастіше музика звучить у той час, коли батьки зайняті власними справами і не надто опікуються репертуаром, який лунає в ефірі та його впливом на формування естетичних смаків та інтересів їх дітей.

У ході проведення експериментального дослідження нас зацікавило, яка роль у естетичному вихованні дітей відводиться саме музичному мистецтву. Як показали результати опитування, немає жодної сім'ї, де б сьогодні не лунала музика:

- 19% опитаних зазначили, що музика і співи в їхніх оселях звучать постійно;
- 17% опитаних батьків у своїх відповідях зазначили, що слухають музику щодня не менше 2-3 годин на добу;

- 60% з опитаних сімей слухають музику за бажанням, відповідно до можливостей;
- рідко слухають музику і співають 4% сімей.

Досліджуючи коло музичних вподобань сімей, що брали участь у анкетуванні, ми визначили, що у більшості випадків в українських родинах звучить сучасна популярна музика (85%), 44% опитаних зазначили, що регулярно для дітей включають дитячу музику (з мультфільмів та сучасні твори для дітей) і лише 14% з опитаних батьків вказали, що у їхніх родинах регулярно звучать твори класичної музики. Ще у 14% опитаних сімей регулярно звучить українська народна музика, батьки співають з дітьми їх улюблені пісні.

Таким чином, результати анкетування показали, що переважна більшість батьків (82%), опікуються музично-естетичним вихованням дітей, опираючись в цьому на кращі зразки світового та вітчизняного мистецтва, залучаючи дітей до народного музичного фольклору, музичної та художньої діяльності, регулярно організовуючи вдома їх художньо-творчу діяльність. На думку педагогів, програмний вокальний репертуар повинен ускладнюватися відповідно до віку дітей, музичні твори які спрямовані на виховання, навчання і розвиток дітей, а також на виконання завдань, повинні відповідати вимогам художності, доступності і відповідати музично-педагогічним завданням. Пісенний репертуар має включати класичну музику різних епох та стилів, фольклор та сучасну музику для дітей. Педагог має створити такі умови, за яких дитина охоче долучатиметься до всіх видів музичної діяльності, братиме в них активну участь. Слід зазначити, що дошкільники мають оволодіти певними знаннями, вміннями й навичками з вокального-хорового, ансамблевого та сольного співу.

Ми визначили основні показники музичної та вокально-естетичної компетентності дошкільника-випускника, а саме:

1. **Обізнаність з творами пісенного мистецтва.** Вміє слухати музику, визначає емоції та почуття, що їх вона передає, має елементарні уявлення про інструментальні та вокальні твори, впізнає окремі твори класичної та народної спадщини (вітчизняної та світової), проявляє інтерес до різних видів музики, може назвати прізвища окремих композиторів, розрізняє та визначає своєрідність музичних жанрів, може їх порівняти.

2. **Здатність розуміти музичний образ в вокальних творах.** Втілює у співах, рухах, музикуванні характер музики, може співвідносити власне виконання з виконанням фахівців, творчо сприймає музичний образ, асоціює його з власними життєвими враженнями, може дати творчій цілісній характеристику, розрізняє властивості звуку, засоби виразності: (темп, висоту, динаміку).

3. **Художньо-практична діяльність під час співу.** Вміє співати у такт музики, граційно, розкуто рухатися, використовує виразні рухи, міміку, жести, пози, відповідні мелодії.

4. **Дитяча співоча творчість.** Має досвід музичної імітації, імпровізує пісенний, ігровий та танцювальні образи, вміє музично-пісенно-пластично оформити гру, робить спроби творити музику, дістає задоволення від самовираження в діях під музику. Система педагогічної роботи з музичного виховання спрямована на розвиток музичності дошкільника, його музичних здібностей, становлення всіх основних видів музичної діяльності – слухання музики, музичних рухів та вправ, співів, гри на дитячих музичних інструментах, а також музичної гри-драматизації.

Для подальшої вокально-естетичної роботи з дошкільниками ми пропонуємо вибірку пісень-ігор для розучування дітьми старшого дошкільного віку, яку ми включили в роботу з дітьми експериментальної групи. Як радять педагоги, вихователям та батькам для вивчення слід використовувати не більше дванадцяти ігор-пісень на рік. Зростання рівня вокально-естетичного розвитку дітей нам надло використання репертуару з іграми та піснями композиторів-класиків, а саме В.Верховинець «Весняночка»: пісні-ігри «Весна іде», «Вийди, вийди сонечко», «Ой, ходять Іванко», «А вже весна», «Ой, летіла зозуленька», «Подольночка», «Ходить гарбуз», «Ой, у вишневому садочку», «Перепілка», «Вишні-черешні», «І шумить, і гуде» та інші; пісня-гра «Унадився журавель» у записі С.Дрімцова, «Зимонька-снігуронька» Я.Степового, «Ясне сонечко» в обробці М.Леонтовича,

«Женчикок» в обробці М.Леонтовича, «Женчикок», «Перепілка» в обробці К.Квітки, рухливі ігри-пісні «Мак», «Крокове колесо», «Сонце» із збірки М.Лисенка «Молодощі», ігри зі співом «Ой, у полі жито» К.Стеценка, «Дружба» (гагілка) із збірки І.Ющишина, «Тихий сон» П.Демуцького.

Таким чином, впровадження запропонованої нами методики реалізації педагогічних умов вокально-естетичного виховання дошкільників в процесі ігрової діяльності та залучення до співпраці батьків, сприятиме значному поліпшенню інтересу до музичного мистецтва, активізації співочої діяльності, формуванню вокально-хорових навичок, розвитку та реалізації творчих здібностей дітей дошкільного віку, що підтверджує істинність висунутої нами гіпотези дослідження.

Отже, ми вважаємо, що музична та вокально-естетична діяльність в закладі дошкільної освіти, а також сімейне естетичне виховання є важливою частиною залучення дітей до активної співочої творчості, мистецької скарбниці українського народу.

Висновки. Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що на сьогоднішній день значна роль у естетичному вихованні належить музичному мистецтву. Враховуючи, що батьки в дошкільному віці здатні проконтролювати музичні уподобання дітей, вважаємо за доцільне звернути їх увагу не лише на естетичний потенціал вокального мистецтва, а також і його вплив на психічний та емоційний стан, на процес формування їх ціннісних орієнтацій, здоров'я та фізіологічний розвиток дитини.

Література

1. Бриліна В.Л. Педагогічне значення вокального фольклору в музично-естетичному вихованні // В.Л.Бриліна / Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід: зб.наук.прац. Вип. 41.-2015.- С.231-235.
2. Верховинець В.М. Весняночка: Ігри з піснями для дітей дошкільного віку та молодших школярів / В.М. Верховинець. - К. : Музична Україна, 1989. – 340 с.
3. Ветлугина Н.А. Методика музикального виховання в детском саду : Учебник / Н.А. Ветлугина. – М., 1982. – С. 96-99, 104-132.
4. Ветлугина, Н.А. Музыкальное развитие ребенка / Н.А. Ветлугина. - М., 1998. – 416 с.
5. Дитячий фольклор / Упор. і передмова Г.В. Довженок. - К. : Дніпро, 1986. - 304 с..
6. Зими́на А.Н. Основы музыкального воспитания и развития детей старшего возраста : Учеб. для студ. высш. учеб. заведений / А.Н. Зими́на. - М. : "ВЛАДОС", 2000. - 304 с..
7. Кіт Г.Г. Українська народна гра – дітям / Г.Г. Кіт // Її величність гра : теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник статей / за ред. Г.С. Тарасенко. – Вінниця : ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 2009. – С. 91

УДК 373.3.015.3:159.98

А.Хіля,

кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри дошкільної та початкової освіти
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

A. Khilya

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ АРТ-ТЕРАПІЇ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ТА ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)

USE OF ART-THERAPY ELEMENTS IN THE WORK OF THE TEACHER OF THE PRIMARY EDUCATION AND TRAINER (THEORETICAL ASPECT)

Анотація. У статті розкрито питання використання мистецтва в рамках арт-терапевтичної діяльності з урахуванням рівнів впливу мистецтва на дитину. Окрім того здійснено аналіз видів арт-терапевтичної діяльності та їх класифікації відповідно до різних наукових підходів. Тезово розкрито основні напрямки впливу та використання мистецтва для формування та стабілізації особистості.

Abstract. The article deals with the use of art in the framework of art-therapeutic activity, levels of influence of art on a child. The analysis of types of art-therapeutic activity was carried out and classifications according to different scientific approaches. The main directions of influence and use of art for formation and stabilization of the personality are revealed.